

Maria Baranowska-Janota

Działalność Instytutu Rozwoju Miast w roku 2005

Problemy Rozwoju Miast 3/1-4, 109-130

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUTU ROZWOJU MIAST W ROKU 2005

Instytut jako jednostka badawczo-rozwojowa prowadzi badania naukowe, działalność szkoleniową oraz działalność wdrożeniową. Sfera badań naukowych i ich zastosowań w praktyce obejmuje następujące dziedziny: gospodarki przestrzennej, kształtowania i ochrony środowiska, gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, budownictwa i gospodarki nieruchomościami.

1. Działalność naukowa⁸⁹

Działalność naukowa realizowana jest zarówno w formie projektów badawczych (grantów), jak i zadań badawczych prowadzonych w ramach działalności statutowej. Realizowane są też badania na zlecenie podmiotów z zewnątrz.

Pracownicy Instytutu uczestniczą też w pracach różnych gremiów w innych jednostkach naukowych (w tym w PAN), jak również w programach zagranicznych, w tym UE. Mają także swój udział w kształceniu i promowaniu kadry naukowej.

Projekty badawcze finansowane ze środków na naukę

W roku 2005 realizowano 6 projektów badawczych własnych (grantów), w tym trzy zostały zakończone.

1. Gospodarowanie przestrzenią w Polsce w świetle integracji z Unią Europejską – uwarunkowania, kierunki zmian

Kierownik projektu – dr hab. arch. Zygmunt Ziobrowski, prof. IRM i AE w Krakowie

Głównym celem projektu było określenie koniecznych i pożądaných zmian w metodyce i instrumentach zarządzania gospodarką przestrzenną w następstwie integracji Polski z Unią Europejską. W ramach projektu zidentyfikowano podstawowe uwarunkowania polskiej gospodarki przestrzennej, wynikające z integracji z UE, oraz wstępnie określono ich następstwa dla gospodarki przestrzennej w Polsce. Analiza uwarunkowań oraz przyszłych skutków integracji została przeprowadzona w odniesieniu do sfery gospodarki, ochrony środowiska, transportu oraz informatyzacji, wprawdzie pośrednio, ale w istotny sposób oddziałujących na gospodarkę przestrzenną.

Podsumowując rezultaty badań, należy stwierdzić, że gospodarka przestrzenna w Polsce po wejściu do Unii Europejskiej będzie podlegać istotnym przekształceniom. Źródłem

---

⁸⁹ Na podstawie indywidualnych sprawozdań pracowników Instytutu.

tych przekształceń są dyrektywy UE, wprowadzające liczne zalecenia w sferze gospodarki, ochrony środowiska, transportu i innych dziedzin, mających pośredni wpływ na planowanie przestrzenne i inne instrumenty gospodarki przestrzennej. Ważnym czynnikiem oddziaływania członkostwa w UE na gospodarkę przestrzenną w Polsce będzie także realizacja paradygmatu europejskiej polityki spójności gospodarczej, społecznej i przestrzennej w ramach krajowych (NPR, NSRR), regionalnych i lokalnych strategii, programów i przedsięwzięć.

Zawarta w pracy ocena stosowanych obecnie w Polsce instrumentów gospodarowania przestrzenią wskazuje, że niezbędna jest jakościowa zmiana podejścia. Obok systemu nakazów, zakazów, pozwoleń wynikających z regulacji prawnych w zakresie planowania przestrzennego muszą zostać szerzej wykorzystane rynkowe instrumenty racjonalnego gospodarowania przestrzenią, w tym zwłaszcza instrumenty ekonomiczne, ale także badawcze, systemy monitorowania zmian w przestrzeni, ogólnodostępne lokalne systemy informacyjne oraz bazy danych przestrzennych. Niezbędna jest poprawa spójności strategicznych dokumentów i planów działania na każdym poziomie: krajowym, regionalnym, lokalnym w celu uwzględnienia wzajemnych relacji i oddziaływań sfery rozwoju gospodarczego, społecznego, przestrzennego oraz wpływu na środowisko.

Analiza wyników prac badawczych, projektów, inicjatyw dotyczących rozwoju przestrzennego Europy, podejmowanych w ramach agend UE, wskazuje, że dla uniknięcia nie właściwego przedstawiania i marginalizowania polskich problemów rozwoju niezbędny jest aktywny udział przedstawicieli rządu RP, samorządów regionalnych i lokalnych środowisk naukowych w przyszłych pracach badawczych, projektach i inicjatywach UE. Szczególnie ważne w kontekście konkurencyjności polskiej przestrzeni na tle przestrzeni europejskiej, w której dominuje obszar tzw. pentagonu, jest promocja potencjalnych krajowych centrów rozwoju, a zatem poszerzenie wachlarza efektywnych instrumentów marketingu terytorialnego. W związku z tym niezbędna jest również modyfikacja instrumentów realizacji polityki państwa wobec miast, metropolii i obszarów metropolitalnych.

2. Mieszkania dla ubogich w zrównoważonym rozwoju miast (Polityka społeczna i integracyjna mieszkalnictwa, polityka urbanistyczna. Stan i kierunki działań)

Kierownik projektu – prof. dr hab. arch. Hanka Zaniewska

Pracę na temat mieszkań dla ubogich w zrównoważonym rozwoju miast podjęto w przekonaniu, że zgromadzona na ten temat wiedza, ujawniająca skalę i złożoność problemów oraz trudności ich rozwiązywania, spełni funkcję ostrzeżenia, a także wywoła i ukierunkuje działania zmierzające do rozwiązywania problemów mieszkaniowych ludzi ubogich w Polsce, z jednoczesnym zachowaniem właściwej dla zrównoważonego rozwoju jakości obszarów zurbanizowanych.

Podjęcie tematu miało zarówno cel poznawczy – pogłębienie wiedzy o społecznych problemach mieszkaniowych Polski w początkach transformacji oraz na początku XXI w., jak i aplikacyjny – przedstawienie propozycji tworzenia przez samorzady lokalne warun-

ków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych uboższych mieszkańców gmin, a przez państwo – uregulowań prawnych i form wspierania odnoszących się do różnych sposobów tworzenia zasobu mieszkań dla ubogich. Brano też pod uwagę działania podejmowane przez inne kraje europejskie w zakresie wspomagania przez władze centralne i regionalne sposobów tworzenia mieszkań dla ubogiej części społeczeństwa, nazywanych w tych krajach mieszkaniem społecznymi (często w innym niż w Polsce rozumieniu).

Badania terenowe w gminach (głównie miejskich) w Polsce przeprowadzono etapowo. W pierwszym etapie (na przełomie lat 2003 i 2004) prowadzono badania na podstawie ankiety wysłanej do gmin miejskich o różnej liczbie mieszkańców.

Etap drugi, w połowie 2004 r., to badania bezpośrednie w 10 gminach miejskich (według scenariusza pytań).

Etap trzeci stanowiły badania ankietowe o zakresie zmienionym w stosunku etapu I. Ankiety wysłano do 121 gmin, których wnioski o wsparcie finansowe (zgodnie z ustawą z dnia 29 kwietnia 2004 r. o finansowym wsparciu tworzenia w latach 2004-2005 lokali socjalnych, noclegowni i domów dla bezdomnych) zakwalifikowano do realizacji w pierwszej kolejności.

Ponadto uzupełniający materiał informacyjny, poszerzający wiedzę o lokalnych sposobach tworzenia schronień dla ubogich (lokale mieszkalne, noclegownie i domy dla bezdomnych), stanowiła analiza wniosków gmin, które przystąpiły do programu pilotażowego regulowanego odpowiednią ustawą.

Uzyskany materiał badawczy stanowił podstawę analizy SWOT, wskazując uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne rozwiązywania problemów mieszkaniowych ubogich grup ludności w zrównoważonym rozwoju miast i ujawniając mocne i słabe strony obecnych sposobów rozwiązywania problemów mieszkalnictwa socjalnego na poziomie gmin.

Wyniki pracy adresowane są do władz rządowych (szczebel centralny) i samorządowych a także do wszystkich, którym bliskie są sprawy społeczne mieszkalnictwa.

3. Rola gospodarki gruntami w strategiach mieszkaniowych gmin miejskich

Kierownik projektu – dr inż. Maciej W. Wierzchowski

Punktem wyjścia badań był problem, wobec którego staje podejmujący decyzję w sferze gospodarki gruntami. Powinien on umieć odpowiedzieć na dwa pytania: *jak to jest robione?* i *jak to powinno być robione?* Realizację projektu podzielono na cztery zadania.

1. Charakterystykę, w świetle literatury przedmiotu oraz obowiązującego w Polsce prawa:
  - kształtowania polityki przestrzennej gmin oraz uchwalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
  - instrumentów prawnych, organizacyjnych i ekonomicznych, umożliwiających osiągnięcie założonych w planach miejscowych celów, w tym postulowanych zmian przeznaczenia terenów oraz wspierania rozwoju inwestycji i budownictwa.

2. Analizę składanych przez jednostki samorządu terytorialnego sprawozdań statystycznych dotyczących dochodów budżetowych samorządu terytorialnego w latach 1999-2003 oraz stanu zasobów nieruchomości gruntowych.
3. Ankietyzację gospodarki gruntami budowlanymi 22 gmin miejskich objętych prowadzonym przez IRM „Monitoringiem mieszkaniowym”.
4. Charakterystykę gospodarki gruntami w strategiach mieszkaniowych polskich gmin miejskich według stanu prawnego i faktycznego z I półrocza 2005 r. oraz dostępnych informacji źródłowych.

Przedział czasowy obserwacji statystycznych obejmuje lata 1993-2004. Badanie zostało tak zaprojektowane, aby umożliwiło doskonalenie zastosowanej metody badań w przyszłości. W szczególności dotyczy to ankiety adresowanej do tych samych miast, które są objęte monitoringiem mieszkaniowym (prowadzonym przez IRM).

Do najważniejszych osiągnięć poznawczych projektu należy uporządkowanie wiedzy oraz danych i informacji o gospodarce gruntami dla budownictwa mieszkaniowego. Posłużyło to zdefiniowaniu, opisaniu i kwantyfikacji przedmiotu badań, umożliwiającym poznanie:

- dostępnych źródeł informacji o gruntach,
- istniejącego stanu wiedzy w badanym zakresie,
- zewnętrznych i wewnętrznych wyznaczników gospodarki przestrzennej,
- wielkości i struktury narodowego zasobu nieruchomości gruntowych,
- rynku nieruchomości gruntowych w miastach (wielkości i struktury transakcji oraz uzyskiwanych cen).

Do najważniejszych osiągnięć praktycznych (aplikacyjnych) projektu należy przedstawienie na bazie obowiązujących w Polsce regulacji prawnych zestawu sposobów postępowania umożliwiających wyznaczenie właściwej roli gospodarce gruntami w strategiach mieszkaniowych gmin miejskich. Zestaw ten może zostać wykorzystany przez gminy miejskie, dostarczając przesłanek decyzyjnych jednostkom odpowiedzialnym za gospodarkę gruntami, w tym związanych z:

- roszczeniami majątkowymi gmin wynikającymi ze wzrostu wartości nieruchomości,
- zarządzaniem miejską infrastrukturą techniczną,
- dostępnością terenów budowlanych,
- obrotem terenami budowlanymi przez gminę,
- planowaniem przestrzennym w gminie,
- scalaniem i podziałem nieruchomości w gminie.

Wyniki badań przedstawiono w formie wniosków i rekomendacji adresowanych do centralnych agend państwa (Sejmu, Rządu) oraz zainteresowanych gospodarką gruntami gmin miejskich.

Zadania w ramach działalności statutowej

W 2005 r. prowadzono badania w 8 kierunkach badawczych, w których opracowywano 21 tematów (7 będzie kontynuowanych w 2006 r.). Podstawowe kierunki badań to:

- I Kształtowanie obszarów zurbanizowanych i urbanizujących się – 4 tematy
- II Innowacyjne metody rozwoju regionów o słabym potencjale ekonomicznym – 1 temat
- III Podstawy metodyczne projektowania urbanistycznego – 3 tematy
- IV Jakość środowiska na obszarach zurbanizowanych i urbanizujących się – 5 tematów
- V Monitorowanie procesów zachodzących w rozwoju miast – 1 temat
- VI Organizacja i instrumenty zarządzania mieszkalnictwem – 4 tematy
- VII Rynek budowlany i inwestycyjny – 2 tematy
- VIII Inne, np. baza danych merytorycznych – 1 temat

W ramach kierunku I. Kształtowanie obszarów zurbanizowanych i urbanizujących się opracowywano 4 tematy.

1. *Procesy urbanizacyjne obszarów cennych przyrodniczo na przykładzie rejonu Puszczy Niepołomickiej* – autor Grażyna Korzeniak

W pracy przeanalizowano zmiany zasięgów terenów zabudowanych w otoczeniu Puszczy Niepołomickiej w okresie 1978-2003 oraz politykę przestrzenną gmin. Oceniono wpływ procesów zabudowy na przekształcenia struktury przestrzennej obszaru.

2. *Podstawy metodyczne określania relacji pomiędzy polityką przestrzenną gminy a planami zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego* – autor Grażyna Korzeniak

Analiza polityki przestrzennej gmin krakowskiego obszaru metropolitalnego prowadzona jest na podstawie studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład obszaru z uwzględnieniem powiązań z sąsiednimi obszarami. Pozwoliła ona na określenie kierunków planowanej w studiach organizacji struktury przestrzennej: elementów sieci osadniczej i ich wzajemnych związków przestrzenno-funkcjonalnych, generowania nowych elementów struktury przestrzennej, potencjału terenów przeznaczonych dla różnych form zagospodarowania, zgodności i konfliktów funkcji obszarów ze szczególnym uwzględnieniem wskazania obszarów problemowych, a także obszarów naruszenia różnych elementów systemów przestrzennych. Kompleksowe poznanie polityk zagospodarowania przestrzennego gmin krakowskiego obszaru metropolitalnego pozwala na formułowanie wniosków dotyczących potrzebnych korekt struktury funkcjonalno-przestrzennej, spójności polityk przestrzennych poszczególnych gmin, a także zbieżności tych polityk z ideą zrównoważonego rozwoju.

3. *Przekształcenia krajobrazu Beskidu Sądeckiego i problemy jego ochrony* – autor Agnieszka Rozenau-Rybowicz

Przeanalizowane zostały przemiany elementów krajobrazu wybranych obszarów w ostatnim 70-leciu, w tym przebiegu granicy polno-leśnej oraz zasięgu terenów zainwestowanych. Przeprowadzone analizy pozwoliły stwierdzić znaczne różnice w przekształceniach

pokrycia terenu w wybranych dolinach. W badanym okresie stwierdzono istotne przeobrażenia struktury przestrzennej Wierchomli Wielkiej i Małej oraz utrzymanie zasadniczej struktury przestrzennej Łomnicy. Krajobraz badanego obszaru kształtowany był w podobnych warunkach przyrodniczo-geograficznych, podstawowym czynnikiem różnicującym rozwój była odrębność etniczna zamieszkującej go ludności. Geneza kulturowo-przyrodnicza krajobrazu ma więc znaczący wpływ na dynamikę i kierunki przekształceń oraz sposób określania wytycznych planistycznych dla potrzeb ochrony. Rozpoczęto analizy instrumentów kształtowania krajobrazu wynikających z przepisów prawnych na poziomie krajowym (zapisy ustaw regulujące ochronę krajobrazu) i lokalnym (zapisy dokumentów planistycznych gminy) oraz instrumentów finansowych.

4. *Mechanizmy i konsekwencje rozpraszania zabudowy – badania pilotażowe w wybranych gminach Małopolski* – autor Danuta Ptaszycka-Jackowska

Na podstawie badań w wybranych gminach Małopolski udokumentowano przyczyny rozpraszania zabudowy oraz scharakteryzowano mechanizmy decydujące o przebiegu tego procesu. Kolejno przedstawiono konsekwencje środowiskowe, ekonomiczne i społeczne, wynikające z rozpraszania zabudowy.

W ramach kierunku „Innowacyjne metody rozwoju regionów o słabym potencjale ekonomicznym” opracowywany był jeden temat.

5. *Innowacyjne metody rozwoju regionów o słabym potencjale ekonomicznym na przykładzie województwa świętokrzyskiego* – autor Janusz Jeżak

Podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy wobec braku innych możliwości rozwój regionów o słabym potencjale ekonomicznym opierać się będzie głównie na potencjale endogennym, zorientowanym na innowacje i ciągłe uczenie się, wspartym instytucjonalnie infrastrukturą teleinformatyczną.

Obszernie omówiono różne działania określane wspólnym mianem *innowacji*, zmierzające do zmiany istniejącego układu gospodarczego, polegające na opracowywaniu i wdrażaniu nowych dla jednostki rozwiązań i ulepszaniu istniejących, mające na celu zwiększenie skuteczności funkcjonowania, a więc celowości działania, efektywności ekonomicznej.

Na przykładzie województwa świętokrzyskiego przeanalizowano poziom informatyzacji samorządów lokalnych. Ze względu na widoczny kryzys w finansach publicznych samorządy nie mogą liczyć w najbliższym czasie na interwencję ze strony państwa niwelującą dysproporcje w poziomie rozwoju, zatem o sukcesie regionów decydować będzie liczba wprowadzanych innowacji oraz nagromadzony potencjał wiedzy.

Proces uczenia się, kreowania rozwiązań innowacyjnych w sektorze publicznym, wdrażania nowych technologii, jak wynika z badań, nie będzie jednak możliwy bez rozwoju szerokiego sektora usług informatycznych, technik komunikowania się oraz infrastruktury telekomunikacyjnej.

W ramach kierunku „Podstawy metodyczne projektowania urbanistycznego” opracowywane były 3 tematy.

6. *Vademecum gospodarki przestrzennej* – autor Zygmunt Ziobrowski

Praca zakończona została publikacją zwartą, która zawiera obszerną analizę aktualnego stanu prawnego (na dzień 30 września 2005 r.) i przedstawia najważniejsze zagadnienia związane z procesami zachodzącymi w gospodarce przestrzennej.

W sposób przystępny omówiono problematykę związaną z przebiegiem procesu sporządzania i uchwalania planu miejscowego, postępowań administracyjnych w procesie inwestycyjnym, roli ochrony środowiska w rozwoju przestrzennym, a także aspekty ekonomiczne gospodarowania przestrzenią. Ukazano istniejące relacje między instytucjami prawa ochrony środowiska, prawa budowlanego, ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawy o gospodarce nieruchomościami i ich wpływ na gospodarkę przestrzenną jednostek samorządu terytorialnego i kraju. Opisano również rolę organów administracji publicznej, instytucji życia publicznego oraz inwestorów w kształtowaniu ładu przestrzennego. Opracowanie uwzględnia dorobek doktryny orzecznictwa Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Książka powinna być pomocą dla pracowników administracji samorządowej i rządowej, urbanistów, architektów, inżynierów budownictwa, prawników, jak też studentów, inwestorów oraz tych wszystkich, którzy chcą pogłębić znajomość zagadnień związanych z gospodarką przestrzenną.

7. *Obszary ograniczonego użytkowania w postępowaniu inwestycyjnym w praktyce planistycznej* – autor Krzysztof Zgud

Celem badawczym pracy było uzyskanie obrazu stanu realizacji w praktyce nowych rozwiązań prawnych dotyczących obszarów ograniczonego użytkowania (OOU), ze szczególnym uwzględnieniem procedur i metod służących do ustanawiania tych obszarów.

Realizację zadania oparto na przeglądzie wszystkich dotychczasowych rozporządzeń i uchwał publikowanych w dziennikach urzędowych województw oraz dużej liczby miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego tworzonych w latach 2001-2003, w których wprowadzone zostały ustalenia wynikające z art. 135 ustawy *Prawo ochrony środowiska*, dotyczące obszarów ograniczonego użytkowania. Ogółem do końca 2005 r. ustanowiono na terenie całego kraju 32 takie obszary.

Informacje uzupełnione zostały wynikami ankiety skierowanej do województw i powiatów, które ustanowiły już obszary ograniczonego użytkowania w celu uzyskania opinii o istniejących rozwiązaniach prawnych w tym zakresie.

Równocześnie przeanalizowano kilkadziesiąt nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem zapisu w nich ustaleń odnoszących się do przedmiotowej problematyki OOU. Duża część tych planów ma w tym zakresie charakter nadregulacji, nie uzasadniony wymaganiami prawnymi.

W analizowanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego daje się zauważyć brak dostatecznej informacji w formie wskazań i zaleceń co do tzw. bezpiecznych odległości lokalizacji niektórych obiektów, wokół których dopuszcza się tworzenie OOU na etapie decyzji lokalizacyjnych. Istniejące w innych krajach rozwiązania regulacyjne, które omówiono w pracy, są oparte na większej liczbie kryteriów i to uwzględnianych już na etapie planowania, wyprzedzających przyszłe decyzje lokalizacyjne.

W konkluzji pracy zaproponowano zmiany w obowiązującej procedurze ustanawiania obszarów ograniczonego użytkowania oraz podano uwagi do tworzonych w trybie ustawy POŚ stref przemysłowych.

8. Metodyka konstrukcji polityk komunikacyjnych w zakresie zarządzania ruchem i parkowaniem w miastach – autor Ewa Goras

Standardy obsługi komunikacyjnej mieszkańców obszarów zurbanizowanych są niejako narzucone przez warunki nadrzędne. Oferta usług transportowych jest różna dla mieszkańca obszaru, zależnie od miejsca zamieszkania, pracy, czy potrzeb realizacji innych celów.

Jest rzeczą oczywistą, że systemy transportowe przy wciąż wzrastającym wskaźniku motoryzacji oraz zapotrzebowaniu na sieć i przewozy nie mogą i nie będą mogły w pełni pokryć popytu na usługi transportowe, w tym szczególnie zapewnić pełnej swobody użytkowania samochodów osobowych.

Na podstawie raportów krajowych i zagranicznych można stwierdzić, że w żadnym kraju infrastruktura drogowa nie odpowiada potrzebom stale wzrastającego ruchu drogowego, potrzebom społecznym i potrzebom rozwoju gospodarczego. Wynika z tego, że systemy transportowe muszą funkcjonować i rozbudowywać się w warunkach licznych ograniczeń, wynikających z konieczności kompromisu korzyści i strat społecznych.

Praca zawiera przeprowadzony na przykładach miast polskich i europejskich przegląd różnych zespołów działań służb miejskich, kierujących się w zarządzaniu i planowaniu rozwoju systemu transportowego przyjętymi przez zarządy miast wytycznymi.

We wszystkich stosowanych politykach podkreśla się potrzebę dążenia w transporcie do rozwoju zrównoważonego. Oznacza on utrzymanie czynnika ekonomicznego i ekologicznego w równowadze z oczekiwaniami społecznymi, dotyczącymi dostępności komunikacyjnej i możliwości wyboru środka przewozowego. Przedstawiono również skutki zaniechania regulacji w użytkowaniu przestrzeni komunikacyjnych oraz podkreślono konieczność ich wprowadzania.

W ramach kierunku „Jakość środowiska na obszarach zurbanizowanych i urbanizujących się” opracowywanych było 5 tematów.

9. Przyrodnicza rewaloryzacja dolin cieków jako element odnowy miast – autorzy Małgorzata Schmager, Jerzy Baścik, Marek Czerwieniec, Zofia Górka

Na tle historycznych przekształceń stosunków wodnych a także użytkowania i zagospodarowania obrzeży głównych dopływów Wisły w obrębie Krakowa przedstawiono aktualne i perspektywiczne przeznaczenie terenów położonych przy Młynówce Królewskiej oraz w dolinie Wilgi.

Ocena przyrodniczej funkcji dolin cieków uwzględniająca walory krajobrazowe oraz zagospodarowanie terenów do nich przylegających pozwoliła na wytypowanie następujących działań rewaloryzacyjnych.

Młynówka Królewska – sztuczna, zabytkowa odnoga rz. Rudawy z przełomu XIII i XIV w. Warunkiem niezbędnym do zachowania w krajobrazie Krakowa średniowiecznego ziemnego akweduktu otoczonego pasmem zieleni o charakterze łągowym jest przywrócenie w otartym korycie Młynówki K. przepływu wody.

Rzeka Wilga, jedyny większy prawobrzeżny dopływ krakowskiej Wisły, wymaga:

- poprawy jakości wody;
- realizacji Lokalnego programu rewitalizacji zagospodarowania terenów przemysłowych na terenie zespołu parkowo-rekreacyjnego o powierzchni ok. 32 ha, na terenie tzw. Białych Mór;
- uporządkowania i ochrony przekształconych oraz naturalnych obrzeży rzeki poprzez utworzenie parków rzecznych Wilgi.

Dolina Wilgi jest obszarem o najwyższej randze krajobrazowo-przyrodniczej, zaliczonym do ciągów wentylacyjnych miasta, korzystnie kształtującym strukturę ekologiczną i pozwalającym na zachowanie różnorodności biologicznej Krakowa.

10. *Nowe tendencje w rozwoju miast w zakresie gospodarki ściekowej* – autor Krystyna Pawłowska

Problemem aktualnym i ważnym, często dyskutowanym i kontrowersyjnym w wielu miastach jest wybór systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz ostateczny zasięg układów centralnych i lokalnych. Dotyczy to w szczególności nowej zabudowy na terenach silnie urbanizujących się obrzeży miast, a także gmin podmiejskich i terenów wiejskich. W celu ułatwienia wyboru właściwego wariantu rozwiązania na etapie planowania przestrzennego w pracy zebrano dane z literatury krajowej i zagranicznej oraz przedstawiono wyniki i obliczenia z własnej akcji ankietowej, dotyczące nakładów inwestycyjnych i kosztów eksploatacyjnych oczyszczalni ścieków. Te podstawowe kryteria ekonomiczne przedstawiono dla obiektów o różnej przepustowości. Dodatkowo obliczono różnorodne wskaźniki jednostkowe. Przeanalizowano również koszty budowy kanalizacji oraz podano wskaźniki jednostkowej powierzchni terenu miejskich oczyszczalni ścieków w funkcji średniej dobowej ilości ścieków oraz liczby obsługiwanych mieszkańców.

Przedstawiono główne tendencje i kierunki rozwoju gospodarki ściekowej w miastach, a także przegląd nowoczesnych rozwiązań stosowanych w gospodarce wodami opadowymi w krajach wysokorozwiniętych.

11. *Metodyczne podstawy opracowania programów ochrony przed hałasem* – autor Waldemar Wiatrak

Z dniem 18 lipca 2002 r. weszła w życie Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2002/49/WE *w sprawie oceny i zarządzania hałasem w środowisku* (opublikowana w tym dniu w Official Journal of the European Communities).

Większość zapisów tej Dyrektywy została uwzględniona w krajowym systemie prawnym. W odniesieniu do zagadnień akustycznych regulacje zawarte w Dyrektywie w Polsce coraz pełniej wprowadza *Prawo ochrony środowiska* z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2001 r. nr 62, poz. 627) z późniejszymi zmianami. Ustawa *Prawo ochrony środowiska* ustaliła w art. 119, że „Dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny, tworzy się programy ochrony środowiska przed hałasem, których celem jest dostosowanie poziomu hałasu do dopuszczalnego”. Minister właściwy do spraw środowiska na podstawie art. 119 ust. 3 ustawy (Dz. U. z 2001 r. nr 62, poz. 627 i nr 115, poz. 1229 oraz z 2002 r. nr 74, poz. 676, nr 113, poz. 984 i nr 153, poz. 1271) w dniu 14 października 2002 r. określił w drodze rozporządzenia szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać program ochrony środowiska przed hałasem (Dz. U. z 2002 r. nr 179. poz. 1498).

W pracy szczegółowo określono metodyczne podstawy opracowywania programów ochrony przed hałasem, w tym m.in.:

- uwarunkowania prawne w zakresie ochrony przed hałasem,
- kryteria i mierniki oceny stanu klimatu akustycznego,
- sposoby diagnozowania stanu klimatu akustycznego,
- kierunki działań i sposoby poprawy stanu klimatu akustycznego w zależności od rodzaju źródeł hałasu powodujących występowanie niekorzystnych, ponadnormatywnych oddziaływań hałasu.

Po analizie zebranego materiału przygotowano propozycję „Wytycznych sporządzania programów ochrony przed hałasem”. Ma ona charakter ramowy i może być wykorzystywana jako materiał pomocniczy przy sporządzaniu programów ochrony środowiska przed hałasem, o których mowa w ustawie *Prawo ochrony środowiska*. Ramowy charakter wytycznych wynika stąd, że zostały one sporządzone w momencie, gdy zharmonizowane z przepisami Unii Europejskiej ustawy dotyczące ochrony środowiska przed hałasem przyjęte w latach 2004-2005 nie miały jeszcze niektórych przepisów wykonawczych (w tym wymienionych w art. 112 b. i Art. 113.1. oraz w Art. 179 ust. 2). Niniejsze wytyczne powinny więc być skorygowane i skonkretyzowane po wejściu w życie wszystkich przepisów wykonawczych do ustawy *Prawo ochrony środowiska* i do kilkunastu ustaw komplementarnych, ujmujących sprawy ochrony zasobów naturalnych i szczegółowe zagadnienia ochrony środowiska.

12. *Procesy starzenia się infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej w eksploatacji miasta. Sieci wodociągowe* – autorzy Krzysztof Słysz, Teresa Mądry

Celem pracy było potwierdzenie tezy, że stan techniczny sieci wodociągowych zależy od wieku oraz ewentualnie okresu, w którym te sieci zostały zbudowane. Miarą stanu technicznego sieci wodociągowych jest ich żywotność, a więc okres, w którym dana sieć może być eksploatowana, oraz awaryjność sieci. Obie miary są wynikiem działania wielu czynników, jak korozja zewnętrzna od gruntu i wewnętrzna od wody, wytrzymałość mechaniczna materiału rur, starzenie się złączy rur. W zależności od rodzaju rur a także warunków lokalnych ich posadowienia żywotność może być różna i wynosić od 70-80 lat do zaledwie 20 lat.

Przeanalizowano żywotność i awaryjność sieci wodociągowych w Polsce z różnych punktów widzenia. Wykorzystano dane z literatury przedmiotu, w tym wyniki ankiet prowadzonych przez różne instytucje oraz własnych ankiet rozesłanych na potrzeby niniejszego opracowania. Analizy zebranego materiału w postaci tabel oraz pliku ponad 60 wykresów wykazały następujące prawidłowości:

- podstawowymi czynnikami wpływającymi na awaryjność sieci jest korozja oraz uszkodzenia złączy;
- najbardziej awaryjne są przyłącza wodociągowe, a następnie sieci rozdzielcze, najbardziej niezawodne są magistrale wodociągowe;
- wiek sieci nie zawsze jest podstawowym czynnikiem jej awaryjności;
- czas realizacji danej sieci może być decydujący dla jej awaryjności, dla większości analizowanych sieci są to lata 60.-80. ubiegłego wieku;
- zwiększona awaryjność sieci jest jednym z czynników zwiększających straty wody, lecz nie zawsze czynnikiem dominującym;
- szacuje się, że w miastach bardzo starych sieci jest niewiele (około 20%) i dlatego nie są one problemem, tym bardziej że nie zawsze charakteryzują się zwiększoną awaryjnością.

13. *Analiza porównawcza koryt pomiarowych typu Venturiego oraz Parshalla w świetle wymagań norm międzynarodowych ISO* – autor Tomasz Nowak

Analiza porównawcza badanych koryt pomiarowych przepływu cieczy w przewodach otwartych wykazała, że wysokość piętrzenia i długość zabudowy koryt pomiarowych typu Parshalla jest mniejsza niż koryt typu Venturiego. Koryta Parshalla mogą pracować w warunkach większego podtopienia hydraulicznego, lecz wynikowa dokładność pomiaru strumienia objętości cieczy jest relatywnie niższa. Ponadto ograniczenia w stosowaniu tego typu koryt pomiarowych wynikają z wprowadzenia w Normie ISO typoszeregu gabarytów tych koryt oraz z konieczności zapewnienia uskoku w dnie kanału w przekroju wypływowym z elementu piętrzącego koryta.

W ramach kierunku „Monitorowanie procesów zachodzących w rozwoju miast” opracowanych było 5 tematów.

14. *Monitoring mieszkaniowy – Informacje o mieszkalnictwie w 2004 r.* – autorzy Tomasz Żelawski, Jan Kornilowicz

Monitorowanie mieszkalnictwa uwzględnia budownictwo, systemy finansowania, gospodarkę zasobami i problemy społeczne. Prócz syntetycznego przedstawienia wyników badań za 2004 r., dokonano próby oceny dotychczasowych rozwiązań z zakresu mieszkalnictwa wraz z określeniem tendencji działań w zakresie budownictwa mieszkaniowego oraz gospodarki zasobami mieszkaniowymi. Ponadto przedstawiono ogólne wnioski i sugestie dotyczące kierunków przyszłej polityki państwa i poszczególnych gmin w dziedzinie mieszkalnictwa.

15. *Koncepcja zrównoważonego osiedla mieszkaniowego (aspekty społeczne, ekonomiczne, techniczne)* – autorzy Hanka Zaniewska, Maria Thiel

Celem pracy jest zaproponowanie kryteriów zrównoważonego rozwoju z punktu widzenia czynników społecznych, ekonomicznych i przyrodniczych, wpływających na kształtowanie cech urbanistyczno-architektonicznych zespołów i osiedli mieszkaniowych.

Podjęcie pracy spowodowane było zaobserwowanymi niebezpiecznymi tendencjami do izolowania grup społecznych w miejscu ich zamieszkania.

W 2005 r. realizowano pierwszy etap, polegający na określeniu stanu wiedzy w zakresie tematu, zebraniu i częściowym przestudiowaniu literatury przedmiotu, opracowaniu metody i doborze miast.

Efektom pracy jest raport przedstawiający podstawowe kryteria zrównoważonego rozwoju osiedli mieszkaniowych i terenów rehabilitacji urbanistycznej.

W 2006 r. w ramach drugiego etapu planowane jest prowadzenie badań cech architektoniczno-urbanistycznych i społecznych osiedli zrealizowanych w przeszłości oraz projektów nowej zabudowy mieszkaniowej w wybranych miastach.

16. *Monitoring dodatków mieszkaniowych* – autor Tomasz Żelawski

Praca podsumowuje wyniki badań prowadzonych w Instytucie w latach 1995-2004 w zakresie dodatków mieszkaniowych. Ponadto omówiono ogólne zasady przydzielania dodatków w krajach UE oraz główne założenia koncepcji nowego systemu dodatków mieszkaniowych, przygotowanego przez MTiB. Przedstawiono też koncepcję IRM w zakresie przyszłych badań omawianej problematyki.

17. *Strategia mieszkaniowa gminy miejskiej oraz wieloletnie programy gospodarowania gminnym zasobem mieszkaniowym* – autorzy Hanka Zaniewska, Wanda Urbańska

W pracy podjęto próbę oceny opracowywanych przez gminy wieloletnich programów gospodarowania zasobami gminy, szczególnie z punktu widzenia ich jakości: zakresu merytorycznego oraz metodyki sporządzania. Z badań wynika, że najlepsze strategie mieszkaniowe powstają wtedy, gdy są tworzone jako element ogólnej strategii rozwoju gminy.

Przeanalizowano także działania podejmowane przez gminy w ramach programów rewitalizacji (Lokalne programy rewitalizacji obszarów miejskich) oraz poziom wsparcia działań gmin funduszami UE.

Analiza wybranych strategii mieszkaniowych oraz wymagania ustawowe dotyczące wieloletnich programów gospodarowania zasobem gminnym wskazują, że proces planowania, wdrażania, monitorowania i aktualizacji lokalnej strategii mieszkaniowej oraz wieloletniego programu gospodarowania zasobem mieszkaniowym gminy jest podobny. Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy jest w zasadzie średniookresowym programem lokalnej strategii mieszkaniowej. Układ zależności powinien polegać na tym, że strategia rozwoju mieszkalnictwa jest częścią ogólnej strategii rozwoju gminy, a wieloletni program gospodarowania zasobem mieszkaniowym gminy jest częścią ogólnej strategii rozwoju mieszkalnictwa w gminie.

We wnioskach końcowych zawarto sugestie odnośnie do zakresu wieloletnich programów gospodarowania zasobem mieszkaniowym gmin oraz sposobu ich opracowania i zarządzania (także powiększania zasobu).

18. *Ocena instrumentów realizacji polityki mieszkaniowej gmin wobec grup ludności o niskich dochodach* – autor Marek Węglowski

W pracy podjęto próbę oceny wykorzystania narzędzi planistycznych, finansowych, organizacyjnych i innych w celu realizacji zadań gminy w zakresie tworzenia warunków zaspokojenia potrzeb ludności o niskich dochodach.

Zakres podmiotowy pracy obejmuje te grupy ludności, które, nie kwalifikując się do otrzymania mieszkania socjalnego z zasobu gminy, nie są jednak na tyle zasobne, aby samodzielnie zaspokoić swoje potrzeby mieszkaniowe. Są natomiast w stanie to osiągnąć przy niewielkiej pośredniej pomocy jednostek samorządu terytorialnego odpowiedzialnego za sytuację w tym zakresie.

Zgodnie z ustawowym zakresem zadań, znaczna część działań gminy w zakresie będzie miała charakter fakultatywny. Konkretny zakres zadań będzie zależał od przyjętej strategii polityki gminy w tym zakresie. Może to być np. zakres „minimum” ograniczający się stricte do realizacji zadań obligatoryjnych (np. wymóg zapewnienia mieszkań socjalnych lub również zastępczych, gospodarowania posiadanym zasobem mieszkań komunalnych z czynszem regulowanym, wypłata dodatków mieszkaniowych). Może to być jednak również program wspierania mieszkalnictwa we wszystkich obszarach, tworzenie warunków zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wszystkich członków lokalnej społeczności, w tym zwłaszcza wymagających pomocy. Będzie to pomoc polegająca na tworzeniu warunków w zakresie miejscowego planowania warunków organizacyjnych, finansowych itp.

Na przykładzie wybranych miast poddaje się weryfikacji zakres i rodzaj wykorzystywanych instrumentów. We wnioskach końcowych zawarto sugestie odnośnie do zwiększenia stopnia wykorzystania dostępnych instrumentów zaspokajania potrzeb mieszkaniowych mniej zasobnych grup ludności.

W ramach kierunku „Rynek budowlany i inwestycyjny” opracowano 2 tematy.

19. *Gospodarka gruntami dla budownictwa mieszkaniowego. Ocena stanu istniejącego, wnioski i rekomendacje* – autor Maciej W. Wierchowski

Praca zawiera charakterystykę podstaw prawnych gospodarki gruntami w gminie ze szczególnym uwzględnieniem problematyki gruntów w prawie geodezyjnym i kartograficznym. Na tle wyznaczników gospodarki gruntami dla budownictwa, w tym prawnych, instytucjonalnych, rynkowych, globalizacyjnych, ustosunkowano się do założeń przyszłej polityki rządu wobec miast. Ważnym elementem uzyskanych wyników jest *baza danych i informacji o gruntach w Polsce*. Prezentuje ona stan zagospodarowania gruntów w Polsce w 2004 r. ogółem oraz w układach wojewódzkich, w tym:

- zagospodarowanie gruntów zabudowanych i zurbanizowanych (w ha);
- zagospodarowanie pozostałych gruntów (w ha);
- strukturę gruntów ogółem według form własności i sposobu zagospodarowania;
- strukturę gruntów zabudowanych i zurbanizowanych według form zagospodarowania z podziałem na miasto i wieś.

20. *Monitoring polskiego rynku nieruchomości 1990-2004* – zespół pod kier. L. Kałkowski

Opracowanie zawiera kompletny bank danych o notarialnych transakcjach nieruchomościami według ich rodzaju i w układzie przestrzennym.

Ponadto, w ramach działalności statutowej w grupie prac innych kontynuowano pracę nad tematem

21. *Baza danych merytorycznych IRM* – autor Tomasz Pilecki

W komputerowej bazie IRM gromadzone są dane o pracach merytorycznych, wykonywanych w Instytucie.

Prace badawcze i ekspertyzy prowadzone i wykonywane na zlecenia podmiotów zewnętrznych

Kierunki rozwoju państwowych instrumentów wsparcia budownictwa dla najuboższych w oparciu o doświadczenia tzw. programu pilotażowego i badania IRM – autorzy Grażyna Dworańczyk, Janusz Kornilowicz, Maria Thiel, Beata Uchman, Hanka Zaniewska, Tomasz Żelawski

Zleceniodawca: Ministerstwo Infrastruktury

W pracy zanalizowano sposoby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych osób ubogich w Polsce, zawarte we wnioskach gmin o wsparcie finansowe w ramach programu pilotażowego Ministra Infrastruktury z dnia 13 lipca 2004 r. oraz w badaniach ankietowych przeprowadzonych w 80 gminach. Oceniono trafność rozwiązań stosowanych przez władze publiczne w programie pilotażowym oraz poza nim. Opracowano wnioski i wskazano kierunki działań władz publicznych w zakresie powiększania zasobów mieszkaniowych dla najuboższych.

Analiza procesów inwestycyjnych obiektów opieki zdrowotnej realizowanych przez inwestora wojskowego – autorzy Witold A. Werner, Elżbieta Wężyk, Tadeusz Jaworski

Zleceniodawca: Wojskowa Prokuratura Okręgowa.

Oceniono prawidłowość prowadzenia procesu inwestycyjnego (fazy projektowania, wykonania i rozliczeń) w zakresie remontów i prac modernizacyjnych obiektów opieki zdrowotnej resortu obrony narodowej. Prace prowadzone przez wojskowe służby inwestorskie miały na celu podniesienie standardu usług medycznych. Oceniano głównie zgodność wykonywania robót z postanowieniami umownymi i aneksami oraz zgodność rozliczeń z warunkami umownymi i cennikami.

Analiza wyników ankiet nt. lokalnego planowania przestrzennego w 11 krajach UE. – autor Adam Kowalewski

Opracowanie ankiety oraz analiza jej wyników stanowiła część programu prac Komitetu Osiedli ludzkich EKG ONZ w Genewie. Podstawą formalną podjęcia i przeprowadzenia badań była uchwała Komitetu podjęta na dorocznej Sesji w 2003 r.

Podstawowe cele analizy:

- określenie zalet obecnego planowania przestrzennego lokalnego w krajach UE, ze szczególnym uwzględnieniem nowych krajów członkowskich;
- określenie podstawowych trudności i problemów planowania przestrzennego lokalnego w krajach UE, wymagających rozwiązania;
- sformułowanie projektu wytycznych dot. doskonalenia lokalnego planowania przestrzennego, ze szczególnym uwzględnieniem nowych krajów członkowskich UE.

W ramach prac zorganizowano Warsztaty UN ECF.

Zleceniodawca: Ministerstwo Infrastruktury

Ekspertyza nt. *"Analiza Narodowego planu rozwoju 2007-2013 i Narodowej strategii rozwoju regionalnego na lata 2007-2013 pod kątem spójności"*. Autorzy: Adam Kowalewski, Włodzimierz Puzyna. Zleceniodawca: Ministerstwo Gospodarki i Pracy Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej.

W ekspertyzie autorzy przeanalizowali zależności między NSRR a NPR, analizując stopień spójności misji i celów strategicznych projektów tych dokumentów oraz zgodność priorytetów i kierunków działań Narodowego planu rozwoju 2007-2013 i Narodowej strategii rozwoju regionalnego na lata 2007-2013. Przeprowadzili też analizę treści NPR i NSRR w odniesieniu do istotnych w ich ocenie zagadnień rozwoju: spójności i spójności terytorialnej, rozwoju zrównoważonego oraz gospodarki przestrzennej i instytucjonalnych uwarunkowań procesów realizacji celów NPR i NSRR. W końcowej części ekspertyzy przedstawione zostały propozycje dotyczące pożądaných, zdaniem autorów, kierunków zmian w dalszych pracach nad dokumentami.

Ekspertyza "Główne problemy merytoryczne planowania wieloprzestrzennego (ponadlokalnego), wymagające nowych rozwiązań w sferze prawa". Autorzy Jacek Bobiński, Stanisław Furman, Adam Kowalewski, Tadeusz Markowski, Andrzej Pyszkowski.

Zleceńodawca: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.

Przedmiotem ekspertyzy było sformułowanie wstępnych wytycznych merytorycznych do prac legislacyjnych dotyczących planowania wieloprzestrzennego (ponadlokalnego) jako jednego z kluczowych instrumentów sfery regulującej funkcjonowanie gospodarki przestrzennej. Szczególna rola planowania przestrzennego w całym systemie publicznego planowania wynika z faktu, iż jest ono nie tylko instrumentem osiągania społecznych celów w długiej perspektywie, ale zawiera w sobie istotne mechanizmy regulujące gospodarcze wykorzystywanie przestrzeni, która jest *dobrem wspólnym* (dotyczy to zarówno planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego, których ustalenia stanowią normę prawną jak i dokumentów planowania wieloprzestrzennego).

Udział pracowników w gremiach naukowych PAN oraz gremiach doradczo-decyzyjnych

Udział w gremiach naukowych PAN

Lp.	Imię i nazwisko	Komitet /Sekcja PAN	Pełniona funkcja
1.	Danuta Ptaszycka-Jackowska	Komitet Zagospodarowania Ziemi Górskich PAN	członek Prezydium
		Sekcja Karpacka KZZG PAN	przewodnicząca
2.	Zygmunt Ziobrowski	Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN	członek
3.	Witold A. Werner	Komitet Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN	członek
		Sekcja Zarządzania w Budownictwie	wiceprzewodniczący
4.	Krzysztof Słysz	Komitet Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN Sekcja Inżynierii Sanitarnej	członek
5.	Leszek Kałkowski	Komisja Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN w Krakowie	członek
		Komisja Nauk Ekonomicznych Oddziału PAN w Krakowie	członek
6.	Ewa Heczko-Hyłowa	Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN	członek
		Komisja Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN w Krakowie	członek
7.	Hanka Zaniewska	Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN Komisja Obszarów Wiejskich	członek

W 2005 r. pracownicy Instytutu byli członkami 28 gremiów doradczo-decyzyjnych. Jedna osoba uczestniczyła jako ekspert w pracach Komisji Europejskiej ONZ ds. Harmonijnego Planowania Rozwoju Osiedli Ludzkich, a 12 osób było członkami Krajowego Sekretariatu Habitat przy Ministrze Transportu i Budownictwa, Państwowej Rady Ochrony Przyrody, Wojewódzkiej Rady Ochrony Przyrody, Krajowej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko, Państwowej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Uprawnień i Licencji Zawodowych, rad naukowych 6 parków narodowych oraz 2 zespołów parków krajobrazowych.

Konferencje, seminaria, warsztaty naukowe zagraniczne i krajowe

Pracownicy Instytutu w 2005 r. czynnie uczestniczyli w konferencjach, seminariach, warsztatach w kraju i zagranicą:

- 6 osób uczestniczyło w 4 konferencjach międzynarodowych za granicą – wygłoszono 2 referaty;
- 6 osób uczestniczyło w 5 konferencjach międzynarodowych na terenie kraju – wygłoszono 5 referatów;
- 11 osób uczestniczyło w 12 konferencjach krajowych – wygłoszono 13 referatów;
- 14 osób uczestniczyło w warsztatach i spotkaniach roboczych zagranicą w ramach tematów wykonywanych w programach UE (patrz rozdział współpraca z zagranicą).

2. Działalność wdrożeniowa

Działalność wdrożeniowa stanowi szerokie pole działalności Instytutu. Dominują prace z dziedziny planowania przestrzennego, ochrony środowiska i drogownictwa oraz zarządzania i gospodarowania zasobem mieszkaniowym gmin.

Ogółem w roku 2005 zrealizowano 82 prace wdrożeniowe, w tym w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego 14 prac związanych z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, 3 opracowania studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego, 2 studia transportowe, 11 prac dotyczących strategii i programów rozwoju gmin. Ważniejsze z nich to zakończone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin: Węgierska Górka, Połaniec, Stalowa Wola, Trzyciąż, Mogilany.

W dziedzinie ochrony środowiska sporządzono 1 operat wodnoprawny, 1 prognozę dot. Strategii rozwoju województwa małopolskiego, 21 ocen i raportów oddziaływania na środowisko, 6 prac dotyczących badań i analiz fizykochemicznych gleby, powietrza, ścieków, odpadów i hałasu, głównie dla Elektrociepłowni w Krakowie.

W dziedzinie drogownictwa wykonano 15 prac: 4 koncepcje systemowego utrzymania dróg w miastach i zarządzania nimi, w tym 3 dla Warszawy, 11 koncepcji remontów dróg lub nawierzchni: dla Katowic (7), Chrzanowa (3), Zawiercia (1).

Wykonano 8 badań diagnostycznych dotyczących warunków pracy przewodów kanalizacyjnych.

3. Współpraca z zagranicą

Udział w programach badawczych

Projekt SURE

W październiku 2005 r. zakończony został projekt SURE – Czasowo zorientowany model zrównoważonej rewitalizacji miast (A Time-Oriented Sustainable Urban Regeneration). Instytut Rozwoju Miast jako uczestnik konsorcjum projektu był odpowiedzialny za pakiet ro-

boczy WP7 Szkolenia oraz współuczestniczył w opracowaniu produktu finalnego, jakim jest „narzędzie wspomagające” (TOOL) zarządzanie procesami rewitalizacji miast ze szczególnym uwzględnieniem mobilności i bezpieczeństwa. Opracowane zostały ogólne założenia i podstawy szkoleniowe, tematyka, zakres, program, metodyka i techniki szkoleniowe oraz wskazani adresaci szkoleń na poziomie lokalnym. Przygotowano też materiały szkoleniowe.

Członkowie zespołu uczestniczącego w projekcie SURE opracowali m.in. metodykę i kwestionariusze badań ankietowych dla mieszkańców i przedsiębiorców na terenach przeznaczonych do rewitalizacji (Czyżyny i Zabłocie), stanowiących studium przypadku (*case study*), oraz badania ruchu kołowego i pieszego na obszarze Zabłocia. Badania zostały przeprowadzone przez IMS (International Management Services sp. z o.o.), a Instytut wprowadził wyniki do opracowywanego narzędzia (TOOL).

Zespół opracował również własne narzędzie (SoPuS – Safety of Public Space) będące elementem wspólnego narzędzia wspomagającego (TOOL). Rozwinięto w nim aplikację (program użytkowy, zbiór programów składających się na wielozadaniowe narzędzie), bazującą na danych pochodzących z Systemu Informacji Przestrzennej, mającą na celu wspomaganie zarządzania procesem rewitalizacji nastawionym na zwiększanie bezpieczeństwa. Narzędzie służy do wykonywania wykresów widoczności dla zaznaczenia obszaru wykorzystywanego przez użytkowników. Wykresy te mogą być wykonywane dla różnych sytuacji. Wykorzystano tu procedurę uzyskiwania wykresów i map widoczności, opracowaną pierwotnie w Politechnice Krakowskiej do przeprowadzania analiz krajobrazowych i oceny projektów inwestycji budowlanych pod względem krajobrazowym. W prezentowanym przykładzie zmodyfikowano ją i zaadaptowano do potrzeb badań związanych z przestępczością. Badania nad możliwością wykorzystania tej metody prowadzono na terenie pilotażowym Zabłocie przez ponad rok.

Informacje na temat projektu dostępne są na stronie internetowej: <http://www.sure-project.com/>.

Projekt ReURBAN Mobil

31 X 2005 r. zakończony został projekt badawczy o akronimie Re-URBAN Mobil (Aktywna reurbanizacja w warunkach zmian demograficznych), realizowany przez 13 partnerów, zarówno przez instytucje naukowe jak i władze miejskie. Takie konsorcjum odzwierciedlało zasadę zbliżenia nauki i praktyki, gdyż miasta są zarazem obiektem badań i docelowym odbiorcą wyników.

Polski zespół uczestniczył w badaniach nad ekologią miasta (Pakiet nr 6) wspólnie z Instytutem *Geonika* Czeskiej Akademii Nauk w Brnie. Wyselekcjonowane tereny studialne poddano analizom pod kątem zanieczyszczenia środowiska (zespół z Brna) oraz jakości zieleni (zespół z Krakowa).

Przeprowadzono ocenę środowiska mieszkaniowego w skali szczegółowej, określono najistotniejsze dla procesu reurbanizacji wskaźniki dotyczące zieleni i środowiska, określono

również jakość środowiska dzielnic mieszkaniowych, w tym cele jakości i środki realizacji polityki na rzecz środowiska i zieleni śródmieść. Istotnym elementem badań było wskazanie potencjałów i barier reurbanizacji na tych obszarach, a także zaproponowanie instrumentów, zachęt i strategii właściwego wykorzystania tych potencjałów. Jednym z wyników pracy pakietu nr 6 są mapy GIS, przedstawiające stan i jakość zieleni w szczegółowej skali. Innym rezultatem projektu są wizje i plany działania dla śródmiejskich zespołów mieszkaniowych, a także nawiązanie dialogu między władzami lokalnymi, mieszkańcami i przedstawicielami biznesu.

Ponadto interdyscyplinarny i transferowalny zestaw instrumentów do wdrażania procesów reurbanizacji, system informacji i monitoringu czy strategia komunikowania się wejdą na trwałe do arsenału środków działania europejskich miast. Będą też podstawą monitorowania zmian przez europejskie obserwatorium ESPON.

Warto uświadomić wszystkim, że wyniki tego i innych europejskich projektów badawczych są podstawą korygowania polityki Unii Europejskiej wobec miast (jako głównego elementu polityki regionalnej), a zarazem do modyfikowania europejskich funduszy na rzecz miast.

Informacje na temat projektu dostępne są na stronie internetowej: <http://www.re-urban.com/>

Projekt badawczy COOP II "Zintegrowane formy kooperacji w zakresie polityki mieszkaniowej dla grup ryzyka"

W listopadzie 2005 r. zakończony został projekt badawczy COOP II. Instytut Rozwoju Miast był członkiem konsorcjum kierowanego przez Instytut SRZ Stadt und Regionalforschung GmbH z Wiednia, realizującego projekt COOP II "Zintegrowane formy kooperacji w zakresie polityki mieszkaniowej dla grup ryzyka" w ramach środków Komisji Europejskiej ds. Zatrudnienia i Spraw Społecznych. Celem kolejnych warsztatów organizowanych w krajach partnerów było przedstawienie przykładów dobrej praktyki w sferze zapewnienia docelowych mieszkań dla takich grup ludności, jak osoby bezdomne, ubogie, zagrożone eksmisją, samotne matki, czy też np. osoby z chorobą alkoholową, oraz ocena możliwości szerszego rozpowszechniania rozwiązań, w których działania podejmowane są wspólnie przez samorządy, opiekę społeczną i organizacje pozarządowe.

Informacje na temat projektu dostępne są na stronie internetowej: <http://www.srz-gmbh.com/>.

Instytut Rozwoju Miast uczestniczył jako ekspert także w projekcie URBACT „Działania kulturalne i kreatywne przedsięwzięcia jako wiodąca siła w rewitalizacji miast”.

Pogram INTERREG III

InterMETREX

Projekt realizowany w ramach programu INTERREG III C WEST ZONE. Współpraca dotyczy opracowania i upowszechniania przykładów „dobrej praktyki” planowania prze-

strzennego (zgodnie z wytycznymi Europejskiej Perspektywy Planowania Przestrzennego, ESDP) w celu zwiększenia zdolności samorządów do planowania rozwoju przestrzennego na obszarach metropolitalnych. Opracowane zostaną założenia oceny (benchmarku) jakości polityki i planowania rozwoju przestrzennego. W projekcie uczestniczą takie metropolie, jak np. Londyn, Sztokholm, Helsinki, Ateny oraz Szczecin.

Liderem projektu jest Renfrewshire Council działająca w imieniu Glasgow and Clyde Valery Structure Plan Joint Committee. W koordynacji projektu współpracuje organizacja METREX z Glasgow, skupiająca sieć europejskich metropolii i obszarów metropolitalnych. W ramach projektu InterMETREX odbyło się spotkanie w Sztokholmie, podczas którego ustalono badawcze grupy tematyczne. Instytut Rozwoju Miast został zgłoszony do kilku z nich: Major Urban Restructuring, Urban Requalification, Strategic Planning for Retailing, Agriculture in Metropolitan Areas.

Projekt kończy się w 2006 r.

PolyMETREXplus – *Towards Policentric Metropolitan Europe*

Projekt realizowany w ramach programu INTERREG III C SOUTH ZONE. Celem projektu angażującego 37 metropolitalnych obszarów europejskich jest analiza i ocena rozwoju metropolii europejskich, szczególnie w kontekście ESDP, oraz próba znalezienia odpowiedzi na kluczowe pytania związane z przyszłym rozwojem w zakresie integracji i spójności przestrzeni europejskiej, aspektów policentryzmu oraz wzajemnej komplementarności.

W projekcie uczestniczą: Londyn, Glasgow, Stuttgart, Drezno, Lipsk, Rotterdam, Amsterdam, Bruksela oraz Szczecin.

Liderem projektu jest Rząd Katalonii, w którego imieniu działa Instytut Studiów Regionalnych w Barcelonie. W koordynacji projektu współpracuje organizacja METREX z Glasgow, skupiająca sieć europejskich metropolii i obszarów metropolitalnych.

Instytut uczestniczy w pracach związanych z wdrażaniem założeń i celów programu.

Projekt kończy się w 2007 r.

REPUS – *Strategy for a Regional Polycentric Urban System in Central-Eastern Europe Economic Integrating Zone* (Strategia dla regionalnego, policentrycznego systemu miejskiego w Środkowej i Wschodnioeuropejskiej integracyjnej strefie ekonomicznej)

Projekt realizowany w ramach programu INTERREG III B CADSES, w priorytecie 1: Wspieranie rozwoju przestrzennego i działań podejmowanych dla osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej, działaniu 1.2. Kształtowanie rozwoju miast, wpieranie sieci miejskich i współpracy miast. Projekt koncentruje się na zrównoważonym planowaniu przestrzennym miast w nowych krajach członkowskich UE. Celem jest wskazanie potencjalnych możliwości rozwoju regionalnych systemów miejskich, opis dynamiki rozwoju małych i średnich miast, propagowanie powiązań między obszarami miejskimi i wiejskimi, propagowanie efektywnej polityki przestrzennej w miastach. Wyniki projektu wykorzystane zostaną do stworzenia Policentrycznego Regionalnego Systemu Miejskiego (REPUS), co może przyczynić się do roz-

woju ekonomicznego w małych i średnich miastach Europy Środkowowschodniej. W projekcie uczestniczą partnerzy z Włoch (główny partner), oraz Czech, Słowenii, Austrii i Węgier.

Projekt rozpoczął się w czerwcu 2005 roku i ma być realizowany do czerwca 2007 r.

Knowledge Networks – *Knowledge Networks on Urban Governance* (Sieć wiedzy o zarządzaniu miastem)

Projekt realizowany w ramach programu INTERREG III C WEST ZONE. Celem projektu jest wymiana doświadczeń dotyczących współpracy władz samorządowych, społeczności lokalnej oraz organizacji społecznych w procesie zarządzania miastem poprzez tworzenie aktywnej sieci (w skali międzynarodowej) wymiany wiedzy dotyczącej samorządności miast. Realizacja projektu przyczyni się do zbliżenia miasta i mieszkańców, pozwoli na sformułowanie potencjalnych rozwiązań, opracowanie wspólnych narzędzi wdrażania. W projekcie uczestniczą partnerzy z Holandii (główny partner) oraz Austrii, Finlandii, Francji, Grecji, Węgiei, Włoch, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii.

Projekt rozpoczął się w styczniu 2005 r. i ma być realizowany do 2007 r.

Planet CenSE – *Planners Network for Central and South East Europe* (Sieć planistów dla Środkowej i Południowo-Wschodniej Europy)

Projekt realizowany jest w ramach programu INTERREG III B CADSES. Ogólnym, długoterminowym celem projektu jest stworzenie struktury i możliwość stopniowej integracji nowych krajów członkowskich Unii i krajów kandydujących w procesie stosowania ponadnarodowych zasad rozwoju przestrzennego na poziomie europejskim. Projekt składa się z dwóch głównych grup działań: ESP GATEWAY (*European Spatial Planning Gateway* – Europejskie planowanie przestrzenne Gateway), czyli platformy weryfikacji i oceny wpływu rozwoju przestrzennego na poziomie europejskim oraz TIAN FORUM (*Territorial Impact Analysis* – Analiza wpływu terytorialnego), czyli wzmocnienie umiejętności stosowania ESDP (*European Spatial Development Perspective* – Perspektywa europejskiego rozwoju przestrzennego) w skali międzynarodowej poprzez pracę planistyczną z użyciem metodologii „analizy wpływu terytorialnego”, stosowanej przy konkretnych problemach przestrzennych skutków polityk sektorowych.

IRM zastąpił w projekcie Centrum Studiów Strategicznych w maju 2005 r.

Projekt będzie zakończony w październiku 2006 r.

4. Działalność szkoleniowa, dydaktyczna, wydawnicza

Dziewiętnastu pracowników naukowych prowadziło wykłady i ćwiczenia w następujących uczelniach: Uniwersytet Jagielloński, Akademia Ekonomiczna, Akademia Pedagogiczna, Papieaska Akademia Teologiczna, Politechnika Krakowska, Politechnika Warszawska, Politechnika Poznańska, Akademia Pedagogiczna w Krakowie, Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki w Krakowie, Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości w Krakowie, Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie, Wyższa Szkoła Gospodarki Nieruchomościami

w Warszawie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie, Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Przemyślu.

Z racji działalności dydaktycznej pracownicy naukowcy Instytutu kształcą i promują kadrę naukową. Byli oni opiekunami 56 magistrantów, promotorami 10 doktorantów. Recenzowali prace doktorskie, rozprawy habilitacyjne oraz dorobek naukowy w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

W Instytucie kontynuowano też prace nad rozprawami doktorskimi własnych pracowników.

W 2005 r. w Instytucie odbyły się praktyki studenckie i staże, również dla studentów zagranicznych. Praktykanci rekrutowali się głównie z Akademii Ekonomicznej, Politechniki Krakowskiej, Uniwersytetu Jagiellońskiego, a stażyści z Politechniki Krakowskiej, Akademii Górniczo-Hutniczej i Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Dorobek publikacyjny pracowników IRM w 2005 r. obejmuje 3 monografie w języku polskim, 12 rozdziałów w monografii, w tym 2 w języku angielskim, 33 artykuły w recenzowanych czasopismach polskich.

W 2005 r. nakładem Instytutu ukazały się publikacje zwarte:

- *Mieszkania dla ubogich w zrównoważonym rozwoju miast* pod redakcją Hanksi Zaniewskiej,
- *Vademecum gospodarki przestrzennej* pod redakcją Zygmunta Ziobrowskiego,
- *Technika zapisu planistycznego* – Izabela Mironowicz.

Kontynuowano wydawanie kwartalnika naukowego Problemy Rozwoju Miast. Wydano zeszyty 1-2/2005 i 3/2005.

5. Nagrody, wyróżnienia, odznaczenia

W 2005 r. dr Maria Baranowska-Janota otrzymała Odznakę Honorową Ministra Środowiska za zasługi dla ochrony środowiska i gospodarki wodnej.